

STUDENTŲ PROCEDŪRINIŲ TEISIŲ UŽTIKRINIMO TIRIANT AKADEMINĖS ETIKOS PAŽEIDIMĄ TEISINĖS PRIELAIDOS

Regina Valutytė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir ES teisės institutas
Elektroninis paštas: r.valutyte@mruni.eu

Inga Daukšienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės institutas
Elektroninis paštas: dauksiene@mruni.eu

2018 m. vasario 8 d., parengta spaudai 2018 m. balandžio 27 d.

DOI: 10.13165/JUR-18-25-1-07

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamas klausimas, ar Lietuvos aukštosios mokyklos, atsižvelgiant į jų teisinio statuso ypatumus bei jiems LR Konstitucija suteiktą plačią autonomiją, privalo studentams (klausytojams), dėl kurių pradėtas tyrimas dėl galimo akademinės etikos pažeidimo, suteikti procedūrines teises, jeigu to daryti įsakmiai neįpareigoja Mokslo ir studijų įstatymas. Sisteminei pasirinktų universitetų viešai paskelbtų vidaus teisės aktų analizė rodo sisteminio požiūrio ir šio klausimo svarbos suvokimo trūkumą: nepaisant tyrimų skaičiaus augimo, nei vieno universiteto teisinis reguliavimas nėra nuoseklus, sistemiškas ir pakankamai detalus. Nors ne vienoje aukštojoje universitetinėje mokykloje procedūrinės studentų (klausytojų) teisės tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo metu yra įtvirtintos eilėje vidaus teisės akty, reglamentuojančių savo prigimtimi panašias procedūras, dažniausiai studentams (kiau-

sytojams) suteikiama tik keletas pagrindinių procedūrinių teisių, kai kuriais atvejais šios teisės ir pareigos yra aptartos universitetų tvarkose, kurios nėra viešai skelbiamos.

Reikšminiai žodžiai: akademinė etika, pažeidimas, procedūrinės teisės, atsakomybė, aukštoji mokykla.

Įvadas

Akademinis nesąžiningumas Lietuvoje yra opi problema, prasiskverbianti į visas mokslo ir studijų sritis, mokslinę, pedagoginę ir administracinę veiklas¹. Kaip esminis žingsnis Lietuvos švietimo politikoje atliepiant šią problemą viešojoje erdvėje dažnai įvardijama 2011 m. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu įsteigta ir 2013 m. pradėjusi veikti LR akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba (toliau AEPKT arba Tarnyba)². Visgi, nepaisant pastangų koordinuoti akademinės etikos politiką valstybės lygmeniu, akademinis nesąžiningumas, ypač tarp studijuojančiųjų, Lietuvos aukštosiose mokyklose išlieka aktualia problema. Lietuvos Studentų sąjungos atlikti trys „Akademinio sąžiningumo indeksu“ tyrimai (2013, 2015 ir 2017 m.) rodo panašią nuomonės apie akademinį nesąžiningumą tendenciją: apie pusę studentų vis dar mano, jog jų padalinyje paplitęs vienoks ar kitoks akademinis nesąžiningumas studijų metu³. Paskiausiai AEPKT pateikta oficiali statistika dėl nustatytų akademinės etikos ir procedūros pažeidimų taip pat iliustruoja problemas aktualumą. Tarnybos apibendrinti duomenys rodo, kad 2015 m. mokslo ir švietimo institucijose iš viso nustatyti 237 pažeidimai, iš kurių 218 (92 proc.) buvo akademinės etikos pažeidimai⁴. Nors visų akademinės bendruomenės narių grupėse (studijuojančiųjų, pedagoginio, mokslinio, administracinio personalo) pažeidimų skaičius didėjo, daugiausia pažeidimų nustatyta, ir atitinkamai tyrimų atlikta, bakalauro ir magistro

- 1 MRAZAUSKAITĖ, R. Akademinis sąžiningumas – skaidresnės Lietuvos link [interaktyvus]. Vilnius: Transparency International Lietuvos skyrius, 2015, p. 3 [žiūrėta 2018-01-10]. <<http://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2016/10/Akademinis-saziningumas-Skaidresnes-Lietuvos-link-12.pdf>>.
- 2 Ibid., p. 3. TAUGINIENĖ, L. Embedding Academic Integrity in Public Universities. *Journal of Academic Ethics*. 2016, 14 (4), p. 327.
- 3 Akademinio sąžiningumo indeksu ir tyrimo pristatymas [interaktyvus]. Lietuvos studentų sąjunga, 2012, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-10]. <<http://sociologai.lt/wp-content/uploads/2012/05/akad.pdf>>. Tyrimas „Akademinio sąžiningumo indeksas 2015“. Lietuvos studentų sąjunga, 2016 [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-10] <<http://www.lss.lt/wp-content/uploads/2015/06/ASI-tyrimas.pdf>>. Tyrimas: studijomis nepatenkinti studentai sukčiauja daugiau [interaktyvus]. Lrt, 2018. [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-23] <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/200842/tyrimas-studijomis-nepatenkinti-studentai-sukciauja-daugiau>>.
- 4 Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus apklausa apie mokslo ir studijų institucijose nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.etika.gov.lt/wp-content/uploads/2016/02/Tyrimas-del-2015-m.-MSI-pazeidimu-statistiniu->>.

studijų pakopoje studijuojančiųjų atžvilgiu. Lyginant su 2014 m. duomenimis, 2015 m. gautų kreipimūsi dėl galimų bakalauro ir magistro studijų studentų padarytų akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų skaičius padidėjo atitinkamai 67 ir 128 proc.⁵ Nors naujesnių apibendrintų statistinių duomenų AEPKT nepateikia, ir nesant naujų statistinių duomenų tyrimų skaičių prognozuoti sunku, manytina, kad situacija išlieka iš esmės nepakitusi dėl nekintančio akademinio nesąžiningumo masto tarp studentų (tą demonstruoja ir „Akademinio sąžiningumo indekso“ naujausias (2017 m.) tyrimas⁶).

Didėjant tyrimų dėl galimų akademinės etikos pažeidimų skaičiui, aktualėja ir atliekamo tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigos klausimai. Viena vertus, svarbu, kad tyrimo metu būtų nustatytos visos aplinkybės, turinčios įtakos veikos kvalifikavimui ir vertinimui, kita vertus, pati procedūra, atsižvelgiant į galimas pasekmes studentui (klausytojui)⁷, turi vykti nepažeidžiant vertybinių principų (pvz., lygiateisiškumo, teisėtumo), ypač užtikrinant galimybę studentui (klausytojui) apginti savo teises ir teisėtus interesus. Kai kurie universitetai, pavyzdžiui, Mykolo Romerio universitetas (toliau MRU), akademinės etikos pažeidimus vertina labai griežtai⁸, už šiurkščius akademinės etikos pažeidimus numatydami šalinimą iš universiteto be teisės stoti į universitetą bendra tvarka iki penkerių metų⁹. Kaip pažymi J. M. Flanders, perfrazuodamas H. G. Beh, pašalinimo iš universiteto dėmė gali turėti neigiamas pasekmes visam gyvenimui, ypač tokiose profesijose kaip teisė¹⁰, kur pasitikėjimas yra vienas iš šios profesijos skiriamųjų bruožų¹¹. Taigi studento (klausytojo) teisės apsiginti realizavimas yra svarbi garantija, kuri gali ne tik lemti procedūros

- 5 Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus apklausa apie mokslo ir studijų institucijose nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus, *supra* note 4.
- 6 Tyrimas: studijomis nepatenkinti studentai sukčiauja daugiau [interaktyvus]. Lrt, 2018. [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-23] <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/200842/tyrimas-studijomis-nepatenkinti-studentai-sukciauja-daugiau>>.
- 7 Klausytojas ir studentas šio straipsnio kontekste suprantami taip, kaip šios sąvokos apibrėžtos LR mokslo ir studijų įstatymo 4 straipsnyje. Klausytojas suprantamas kaip asmuo, besimokantis aukštojoje mokykloje pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programą arba atskirus studijų dalykus (modulius) 4(9) str. Studentas – asmuo, studijuojantis aukštojoje mokykloje pagal studijų programą arba doktorantūroje 4(21) str. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. 2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242.
- 8 SHAPOVAL, R.; MATULIENĖ, S.; JUODKAITĖ-GRANSKIENĖ, G. Ukrainian Higher Education Law: Key Highlights and Relationships with Lithuanian Science and Study Policy. *Pedagogika*. 2016, 121(1), p. 205.
- 9 Mykolo Romerio universiteto Senato 2011 m. sausio 27 d. nutarimas Nr. ISN-17 Dėl Mykolo Romerio universiteto Studijų tvarkos patvirtinimo (2016 m. rugsėjo 27 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/akademiniu_reikalu_centras/teises_aktai/Studiju_tvarka_akt_redakc_2016_09_27.pdf>.
- 10 FLANDERS, J. Academic Student Dismissals at Public Institutions of Higher Education: When is Academic Deference not an Issue? *Journal of College and University Law*. 2007, 34(1), p. 20.
- 11 JAMES, C. Academic Integrity in Legal Education. Iš: Bretag, E.T. (red.) *Handbook of Academic Integrity*. Singapore: Springer, 2016, p. 695.

eigą, bet ir turėti esminės įtakos tinkamam aplinkybių nustatymui bei nuobaudos individualizavimui.

Šia publikacija siekiama išanalizuoti studentų procedūrinių garantijų tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo metu suteikimo teisinės prielaidas, taip pat **įvertinti** teorines jų realizavimo galimybes autorių pasirinktose Lietuvos aukštosiose universitetinėse mokyklose. Atitinkamai tyrimo objektas – studentų procedūrinių teisių tiriant akademinės etikos pažeidimą užtikrinimo teisinis reguliavimas. Atliekant tyrimą visų pirma vertinama, ar gero administravimo principas, apimantis daug procedūrinių teisių, apskritai taikomas Lietuvos aukštosioms mokykloms atsižvelgiant į jų teisinį statusą Lietuvoje, ar nesant aiškaus įstatyminio pagrindo Lietuvos aukštosios mokyklos privalo tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo metu studentams (klausytojams) garantuoti procedūrinės teises, taip pat analizuojama, ar pasirinktos Lietuvos aukštosios universitetinės mokyklos įtvirtina studentų procedūrinės teises ir pareigas tyrimo dėl galimo studento nesąžiningumo metu savo vidaus teisės aktuose.

Šis straipsnis yra pirmasis iš straipsnių ciklo „Atsakomybė pažeidus akademinę etiką“, kurio tikslas yra nuodugniau pažvelgti į materialines ir procesines akademinės bendruomenės narių atsakomybę ir tyrimą dėl galimo akademinės etikos pažeidimo reglamentuojančias nuostatas, vertinant tiek galimą teisinio reguliavimo prevencinį poveikį, teisinio reguliavimo skirtingose aukštosiose mokyklose nuoseklumą, tiek procedūrinių nuostatų išsamumą ir teisinio reguliavimo pakankumą.

Pagrindiniai tyrimo metodai – nacionalinių ir tarptautinių dokumentų, teismų praktikos bei mokslinės literatūros analizė. Tiriant teisinę aplinką remtasi Europos Tarybos Ministrų Komiteto (toliau ETMK) rekomendacijomis, nacionalinės teisės aktais, AEPKT rekomendacijomis, universitetų vidaus teisės aktais (pvz., etikos kodeksais, studijų nuostatais, kitais vidiniais dokumentais, reglamentuojančiais tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigą), LR Konstitucinio teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau LVAT), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau LAT) praktika. Vertinant procedūrinių teisių reguliavimą Lietuvos aukštosiose mokyklose, analizuojami pasirinktų universitetų (Vilniaus universiteto (toliau VU), MRU, Vilniaus Gedimino technikos universiteto (toliau VGTU) ir Vytauto Didžiojo universiteto (toliau VDU), Kauno technologijos universiteto (toliau KTU) vidaus teisės aktai. Šie universitetai pasirinkti dėl didžiausio skaičiaus 2015 m. vykdytų tyrimų dėl akademinės etikos pažeidimų (remiantis AEPKT 2016 m. darytos apklausos duomenimis).

Diskusija dėl procedūrinių garantijų užtikrinimo vykstant tyrimui dėl studento (klausytojo) galimai pažeistų akademinės etikos taisyklių yra visiškai nauja Lietuvoje. Lietuvos mokslininkų, tyrusių įvairius Lietuvos aukštųjų mokyklų veiklos aspektus, įskaitant ir plačiai akademinės etikos klausimus analizavusių L. Tauginienės¹²,

12 TAUGINIENĖ, L., *supra note* 2, p. 327-344.

V. Jurkevičiaus¹³, N. Vasiljevienės¹⁴ darbuose, nėra nagrinėjama akademinės etikos pažeidimų tyrimo procedūrinių aspektų problematika. Užsienio valstybių autorių moksliniuose tyrimuose, ypač amerikiečių, ši tematika nėra nauja dėl nuo XX a. 7-ojo dešimtmečio vystomos teismų praktikos, kuri Lietuvoje pradėjo formuotis tik pastaraisiais metais. C. J. Russo, I. Oosthuizen, C. C. Wolhuter¹⁵, analizuojantys gerąsias skirtingų valstybių praktikas sprendžiant problemas, susijusias su neleistinu studentų elgesiu, savo išvados ir rekomendacijose pabrėžia būtinybę visų valstybių aukštųjų mokyklų teisės aktuose įtvirtinti materialines ir procedūrinės garantijas tyrimo metu¹⁶.

Šio tyrimo tikslais, akademinės etikos pažeidimas suprantamas kaip bet koks visuotinai akademinės bendruomenės pripažintų ir įtvirtintų analizuojamų universitetų etikos kodeksuose akademinė vertybių pažeidimas.

1. Teisinis procedūrinių garantijų užtikrinimo Lietuvos aukštosiose mokyklose pagrindas

Pradedant analizę, visų pirma derėtų atskirti „procedūrinių“ ir „procesinių“ teisių sąvokas. Procesinės teisės tradiciškai garantuojamos teisminės gynybos formose – civiliniame, baudžiamajame, administraciniame procesuose, kuriuos reglamentuoja nacionalinė teisė, o minimalius standartus Europos regione užtikrina Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija¹⁷. „Procedūrinės teisės“ yra skirtos materialinės teisės įgyvendinimui ir tik tam tikrais atvejais teisei gynybai, bet ne teisminei, o viešojo administravimo institucijose. Kai kurios procedūrinės teisės kildinamos iš gero administravimo (gero valdymo) principo, kuris nors tiesiogiai ir neįtvirtintas Viešojo administravimo įstatyme, LVAT praktikoje išvedamas iš Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalies, numatančios, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms¹⁸.

Nepaisant to, kad šis principas implicitiškai kildinamas iš Konstitucijos, „Lietuvos teisėje jis nėra laikomas nei distinktyviu bendroju principu, nei autentišku

13 TAUGINIENĖ, L.; JURKEVIČIUS, V. Ethical and legal observations on contract cheating services as an agreement. *International Journal for Educational Integrity*. 2017, 13, p. 9. TAUGINIENĖ, L.; JURKEVIČIUS, V. Incongruences of Ethical and Legal Norms in Academia: the Case on Revocation of Doctoral Degrees. *Journal of Academic Ethics*. 2016, 15(1), p. 73-91.

14 VASILJEVIENĖ, N. Organizacijų etika: Institucinės Etikos Vadybos Sistemos. Vilnius: VU, 2006.

15 RUSSO, C.; OOSTHUIZEN, I.; WOLHUTER, C.C. *International Perspectives on Student Behavior: What We Can Learn*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2015.

16 *Ibid.*, p. 95.

17 Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, 1950 m. lapkričio 4 d. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.

18 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas, 2016, p. 465 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <www.lvat.lt/download/2283/biuletinis_30%20apibendrinimas.pdf>.

viešosios teisės principu¹⁹. J. Paužaitė-Kulvinskienė, analizuojanti teisės į gerą administravimą sampratos doktrininis aspektus, atkreipia dėmesį, kad teisė į gerą administravimą kaip teisinė kategorija nėra nacionalinis Lietuvos teisės „produktas“, ši kategorija į nacionalinės teisės sistemą „importuota“ iš ES pagrindinių teisių chartijos²⁰, kuri po Lisabonos sutartimi atliktos reformos tapo ES pirminės teisės dalimi.

ES pagrindinių teisių chartijoje²¹ įtvirtinta kiekvieno asmens teisė į gerą administravimą apima: kiekvieno asmens teisę būti išklaustam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę (41 str. 2 d. a) p.); kiekvieno asmens teisę susipažinti su savo byla, laikantis teisėto konfidencialumo ir profesinio bei verslo slaptumo (41 str. 2 d. b) p.); administracijos pareigą pagrįsti savo sprendimus (41 str. 2 d. c) p.). Visgi Chartijoje įtvirtintą teisę į gerą administravimą galima realizuoti tik santykyje su ES institucijomis arba valstybės institucijomis, įgyvendinančiomis ES teisę, tačiau, kaip taikliai pažymi LVAT, ES pagrindinių teisių chartijos nuostatos <... išreiškia bendro pobūdžio teises vertybes...>, į kurias gali būti atsižvelgiama kaip į papildomą teisės aiškinimo šaltinį aiškinant gero administravimo principo turinį Lietuvoje²².

2001 m., remiantis ES pagrindinių teisių chartijos nuostatomis, buvo parengtas ir Europos Parlamento patvirtintas Europos gero administracinio elgesio kodeksas. Europos Ombudsmeno teigimu, kodeksas tapo labai svarbia priemone siekiant tinkamo administravimo principą įgyvendinti ES institucijų praktikoje²³. Ombudsmenas atkreipia dėmesį, kad Europos gero administravimo kodeksas nėra teisiškai privalomas dokumentas, tačiau tam tikri elementai sutampa su teisės į gerą administravimą, įtvirtintais ES Pagrindinių teisių Chartijos 41 str., elementais²⁴. Europos gero administracinio elgesio kodeksas reikalauja, kad priimant su asmens teisėmis ar interesais susijusius sprendimus, asmuo galėtų pateikti raštiškus komentarus, o prireikus prieš priimant sprendimą pateikti ir žodines pastabas (16 str.), sprendimus įpareigoja priimti per protingą laiką, neatidėliojant ir bet kuriuo atveju ne vėliau kaip po 2 (dviejų) mėnesių nuo jo gavimo datos (17 str.) ir juos pagrįsti (18 str.)²⁵. Kodeksas taip pat

19 DANĖLIENĖ, I. Teisė į gerą administravimą: Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos administracinės teisės principų raidai. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai. Vilnius: VU, 2014, p. 424.

20 PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. Teisės į gerą administravimą (atsakingo valdymo principo) sampratos doktrininiai aspektai bei įgyvendinimo pavyzdžiai aplinkos apsaugos teisėje. Teisė. 2009, 72, p. 83.

21 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. [2012] OL C 326.

22 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas, *supra note* 18, p. 465.

23 Europos Parlamentas. Europos gero administracinio elgesio kodeksas, 2001 m. rugsėjo 6 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<https://www.ombudsman.europa.eu/lt/resources/code.faces#/page/1>>.

24 *Ibid.*

25 *Ibid.*

reikalauja pranešti apie prieinamas sprendimo, galinčio neigiamai paveikti privačių asmenų teises ar interesus, apskundimo galimybes (19 str.), taip pat nedelsiant raštiškai informuoti apie priimtus sprendimus (20 str.).²⁶

Panašiai gero administravimo principas apibrėžiamas ET MK rekomendacijoje Nr. CM/Rec(2007)7 „Dėl gero administravimo“, kurioje valstybėms siūloma laikytis Gero administravimo kodekso²⁷. Ministrų komitetas pabrėžia, kad gero administravimo reikalavimai kyla iš pagrindinių teisinės valstybės principų, tokių kaip teisėtumas, lygiateisiškumas, nešališkumas, proporcingumas, teisinis tikrumas, dalyvavimas priimančioms sprendimams, pagarba privatumui, skaidrumas ir sprendimų priėmimas per protinę laiką²⁸. Teisė į gerą administravimą, įtvirtinta šiame kodekse, apima *inter alia* kiekvieno asmens teisę būti išklaustam (14 str.), pareigą priimti sprendimą per protinę laiką (7 str.) ir jį pagrįsti (17 str. 2 d.), pareigą išaiškinti administracinio akto apskundimo tvarką (18 str. 2 d.), pareigą asmeniškai informuoti apie priimtą individualų sprendimą (18 str. 2 d.), teisę skųsti priimtą sprendimą (22 str. 1 d., 2 d.). Apibrėždamas Gero administravimo kodekso taikymo sritį, ET MK siūlo viešųjų institucijų sąvoką Kodekso taikymo tikslais aiškinti plačiai, kaip apimančią tiek viešuosius, tiek privačius juridinius asmenis, kurie teikia viešąsias paslaugas ar įgyvendina viešąjį interesą²⁹. Detalizuodamas kai kurias teises ar pareigas ET MK jas sieja su aukščiau paminėtų subjektų priimamų sprendimų poveikiu subjektų teisiniam statusui. Tai, lyginant su aukščiau išvardintais dokumentais, Gero administravimo kodeksas iš esmės garantuoja panašaus turinio teisę į gerą administravimą, tačiau, skirtingai nuo ES dokumentų, taikomas platesniam subjektų ratui.

Apibendrinama Lietuvos mokslinius tyrimus ir praktiką, I. Danėlienė pažymi, kad gero administravimo principas Lietuvos administracinėje teisėje aiškinamas ir taikomas kaip teisės principas, apimantis daug kitų principų ar subprincipų, ar kaip teisę į gerą administravimą, kurią sudaro subjektinės teisės administracinėje procedūroje³⁰. Kartu mokslininkė atkreipia dėmesį, kad nacionalinėje ordinarinėje teisėje teisė į gerą administravimą ar gero administravimo principas nėra įtvirtinti kaip atskira subjektinė teisė³¹, kaip tai yra padaryta ES pagrindinių teisių chartijoje. Visgi dauguma procedūrinių reikalavimų, I. Danėlienės nuomone, sudarančių teisę į gerą administravimą turinį pagal Chartijos 41 str., yra įtvirtinti pagrindiniuose viešojo

26 Europos Parlamentas. Europos gero administracinio elgesio kodeksas, 2001 m. rugsėjo 6 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <https://www.ombudsman.europa.eu/lt/resources/code_faces/#/page/1>.

27 Europos Tarybos Ministrų Komitetas. Gero administravimo kodeksas, 2007 m. birželio 20 d. Nr. 7. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15]. <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2007\)7E.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2007)7E.pdf)>.

28 *Ibid.*

29 *Ibid.*

30 DANĖLIENĖ, I., *supra note* 19, p. 433.

31 *Ibid.*

administravimo teisinius santykius reglamentuojančiuose įstatymuose kaip asmens teisės administracinės procedūros metu arba kaip individualių administracinių teisės aktų (priėmimo) nuostatos³².

Vertinant, kokia apimtimi anksčiau paminėtas teisinis reguliavimas taikomas Lietuvos aukštosioms mokykloms, reikia pastebėti, kad aukštoji mokykla LR mokslo ir studijų įstatyme (4 str. 10 p.) apibrėžiama kaip „Lietuvos Respublikoje įregistruotas juridinis asmuo, kurio pagrindinė veikla – organizuoti ir vykdyti studijas, teikti aukštojo mokslo kvalifikacijas, vykdyti fundamentinius ir (arba) taikomojus mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir (arba) meno veiklą, taikyti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros rezultatus, kaupti mokslo žinias, plėtoti kūrybinę veiklą ir kultūrą, puoselėti akademinės bendruomenės vertybes ir tradicijas“³³. Mokslo ir studijų įstatymas 7 str. 3 p. aiškiai apibrėžia valstybinės aukštosios mokyklos statusą – tai viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip viešoji įstaiga. LVAT savo praktikoje yra pažymėjęs, kad „viešosios įstaigos statusas pats savaime neleidžia teigti, jog ši viešoji įstaiga yra viešojo administravimo subjektas“. Kaip aiškina teismas, „studijų organizavimo ir vykdymo veikla neatitinka įstatymuose numatyto viešojo administravimo apibrėžimo, o aukštoji mokykla nėra viešojo administravimo subjektas“³⁴. Taigi formaliai reikalavimas užtikrinti procedūroje dalyvaujančio asmens teises, kaip garantijas kylančias iš viešojo administravimo principo, „kartu reiškiančias ir atitinkamas viešojo administravimo institucijos pareigas <...> [šias teises] užtikrinti, gerbti, sudaryti prielaidas jas įgyvendinti“³⁵, valstybinių universitetų nesaisto.

Nors ir nekyla abejonių, kad universitetai teikia viešąsias paslaugas³⁶, o Lietuvos teismai atsižvelgia į iš tarptautinių susitarimų kylančius rekomendacinio pobūdžio aktus, įskaitant ir ET MK rekomendaciją „Dėl gero administravimo“³⁷, nebūdami viešojo administravimo subjektais, taip pat nesaistomi iš gero administravimo principo kylančių pareigų nei Viešųjų įstaigų, nei Mokslo ir studijų įstatyme, ką įstatymų leidėjas galėjo padaryti, atsižvelgdamas į minėtą ET MK rekomendaciją, valstybiniai

32 DANĖLIENĖ, I., *supra* note 18, p. 433.

33 Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. Valstybės žinios. 2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242.

34 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas, *supra* note 18, p. 461; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. kovo 1 d. nutartis, bylos Nr. AS-263-143/2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-17] <<https://www.e-tar.lt/rs/legalact/1d07e13005b311e79ba1ee3112ade9bc/>>.

35 DANĖLIENĖ, I.; SAUDARGAITĖ, I. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtinta teisė į gerą administravimą. Teisė. 2016, 99, p. 100.

36 Viešojo administravimo įstatymo 2 d. 18 p. viešoji paslauga apibrėžiama kaip valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (2007 m. sausio 1 d. redakcija). 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234.

37 Europos Parlamentas, *supra* note 23.

universitetai negali būti įpareigoti įgyvendinti gero administravimo reikalavimus remiantis ET MK rekomendacija „Dėl gero administravimo“.

Visgi tai taip pat nereiškia, kad pareiga užtikrinti procedūrinės teisės aukštosioms mokykloms nekyla iš kitų teisės šaltinių. Švietimo ir mokslo paslaugos, teikiamos tiek valstybinių aukštųjų mokyklų, turinčių viešųjų įstaigų statusą, tiek privačių aukštųjų mokyklų, turinčių privataus juridinio asmens statusą, dėl viešųjų paslaugų reikšmės visuomenei yra reguliuojamos valstybės, žinoma, paisant Konstitucijos nuostatų, kuriomis, kaip detalizuojama vėliau, universitetams suteikiama plati autonomija.

Kai kurios studentų (klausytojų) procedūrinės teisės (pvz., teisė skųsti sprendimą) yra įtvirtintos kaip bendro pobūdžio teisės Mokslo ir studijų įstatyme, taigi jas belieka detalizuoti vidiniuose aukštųjų mokyklų teisės aktuose. Kai kurios specialiosios teisės (pvz., teisė susipažinti su tarnybinio pranešimo turiniu) detalizuotos AEPKT rekomendacijose, į kurias atsižvelgti įpareigoja Mokslo ir studijų įstatymo 60 straipsnio 4 dalis. Visgi kyla klausimas, kokia apimtimi aukštosios mokyklos į rekomendacijas atsižvelgia, kadangi pagal savo pobūdį AEPKT rekomendacijos nėra privalomas teisės aktas.

Viename iš nedaugelio sprendimų studentų akademinės etikos pažeidimo klausimais, LAT aukštųjų mokyklų ir studentų sąžiningą konkurenciją įvardijo kaip vieną iš pagrindinių principų, kuriuo grindžiamos studijos, o pareigą sąžiningai studijuoti, vadovaujantis aukštosios mokyklos nustatyta vidine tvarka, – kaip esminį studento įsipareigojimą³⁸. LAT kartu atkreipia dėmesį, kad vidinės studijų tvarkos ir taisyklių nustatymo diskrecijos teisė įstatymų leidėjo suteikta aukštajai mokyklai, taigi tyrimų dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigą ir drausminių nuobaudų studentams (klausytojams) skyrimo tvarką nustato aukštųjų mokyklų vidaus teisės aktai³⁹. Tai, kaip akcentuoja LAT, – aukštosios mokyklos autonomiškumo principo išraiška⁴⁰, kuri svarbą ne kartą akcentavo ir LR Konstitucinis teismas⁴¹.

2011 m. LR Konstitucinis Teismas turėjo galimybę pasisakyti, ar AEPK, priimdamas rekomendacijas dėl etikos kodeksų priėmimo⁴², įgyvendinimo ir priežiūros,

38 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. liepos 28 d. nutartis dėl pažeistų teisių gynimo, bylos Nr. 3K-3-342/2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://eteismai.lt/byla/117019516345924/3K-3-342/2011>>.

39 *Ibid.*

40 *Ibid.*

41 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutarimas dėl kai kurių Aukštojo mokslo įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta294/content>>. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2009 m. balandžio 30 d. redakcija) nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta163/content>>.

42 Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16 patvirtintos Mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksų

įskaitant ir studentų procedūrinių teisių tyrimo metu, nepažeidė universitetų autonomijos principo. Aiškindamas šį Konstitucijoje įtvirtintą principą, LR Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad valdžios institucijos gali ir turi reguliuoti aukštųjų mokyklų veiklą, tačiau to nedaro smulkmeniškai⁴³. Tradiiciškai, Konstitucijos saugotojo pastebėjimu, „aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir įstatuose ar statute įtvirtinti savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, naudotis valstybės perduotu ir kitu įsigytu turtu, turėti teritorijos ir pastatų, kito turto, skirto mokslo ir studijų reikams, neliečiamumo garantiją“⁴⁴. Visgi aukštųjų mokyklų autonomija yra susijusi su *inter alia* konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu, valstybės biudžeto lėšų naudojimu, taigi veikla turi būti prižiūrima, tačiau valstybė reguliuodama išorinius aukštųjų mokyklų santykius neturi apriboti aukštosios mokyklos mokslinės ir pedagoginės veiklos laisvės. Tokią išvadą, teismo teigimu, pagrindžia ir Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies nuostatos, numatančios, kad valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą⁴⁵.

Toks aukštųjų mokyklų autonomijos principo aiškinimas leido LR Konstituciniam Teismui daryti išvadą, jog valstybė gali nustatyti rekomenduotinus akademinės etikos ir procedūrų standartus⁴⁶. Mokslo ir studijų įstatymo 60 str. 4 d. įpareigoja akademinę bendruomenę vadovautis akademinės etikos kodeksu, kuri, atsižvelgdamos į akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus rekomendacijas, parengia ir tvirtina mokslo ir studijų institucijos. LR Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį, kad kontrolieriaus rekomendacijos atskleidžia, koks yra rekomenduotinas visų mokslo ir studijų institucijų akademinėi bendruomenei priimtinas akademinės etikos standartas, kuris gali būti modifikuojamas, atsižvelgiant į akademinės bendruomenės veiklos specifiką ir geros akademinės praktikos tradicijas⁴⁷.

Taigi, nors rekomendacijos ir nėra privalomas teisės aktas, universitetai, gerbti akademinėi bendruomenei priimtinius akademinės etikos standartus įsipareigoję savo statutuose, šiuos standartus, kurių formuluotės pasiūlytos AEPKT rekomendacijose, perkelia į vidinius teisės aktus. Kadangi praktika kinta, o rekomendacijos kai

priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.etika.gov.lt/wp-content/uploads/2015/04/Rekomendacijos.pdf>>.

43 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2009 m. balandžio 30 d. redakcija) nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, *supra note* 41.

44 *Ibid.*

45 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2009 m. balandžio 30 d. redakcija) nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, *supra note* 41.

46 *Ibid.*

47 *Ibid.*

kurių aspektų nereguliuoja, universitetai ne tik gali, bet ir turėtų atsižvelgti į kintančias geros akademinės praktikos tradicijas, savo vidaus teisės aktuose sureguliuodami ir tuos aspektus, kurie rekomacijose neaptarti. Mokslo ir studijų įstatymo 4 straipsnis akademinę etiką apibrėžia kaip visumą „visuotinaip pripažintų vertybių, užtikrinančių mokslo ir studijų proceso skaidrumą, sąžiningumą, teisingumą, šiame procese dalyvaujančių asmenų lygybę, nediskriminavimą, atsakingumą, tausų išteklių vartojimą, akademinę laisvę, mokslo ir studijų darbų vertinimo nešališkumą, pasitikėjimą, pagarbą ir intelektualinę nuosavybės apsaugą“. Vertinant procedūrinių teisių kilmę ir paskirtį šio apibrėžimo kontekste, galima teigti, jog studentų (klausytojų) procedūrinės teisės yra priskiriamos akademinės etikos standartams. Kaip jau minėta anksčiau, procedūrinės teisės yra kildinamos iš pagrindinių teisinės valstybės principų, tokių kaip teisėtumas, lygiateisiškumas, nešališkumas, proporcingumas, teisinis tikrumas, pagarba privatumui, skaidrumas ir kt. Be to, procedūrinės studentų (klausytojų) teisės neabejotinai prisideda prie mokslo ir studijų proceso skaidrumo, sąžiningumo, teisingumo, lygiateisiškumo puoselėjimo, kadangi tik užtikrinus šių teisių įgyvendinimą galima priimti objektyvų pagrįstą sprendimą dėl galimai padaryto akademinės etikos pažeidimo ir skirti pažeidimui proporcingą nuobaudą. Taigi pareiga garantuoti procedūrinės studentų (klausytojų) teises aukštosioms mokykloms kyla iš į(si)pareigojimo puoselėti akademinę etiką, įtvirtinto tiek konstituciniame, tiek įstatyminiame lygmenyje (Mokslo ir studijų įstatyme).

2. Studentų padėtį apsunkinantis (ne)sisteminis kai kurių Lietuvos aukštųjų universitetinių mokyklų požiūris į procedūrinės teises

Universitetų etikos kodeksai tik epizodiškai reglamentuoja studentų procedūrinės teises ir pareigas tyrimo dėl galimo studento nesąžiningumo metu, arba jų apskritai neįtvirtina ar nedetalizuoja. Studento teisės ir pareigos studijuojant viename universitete dažnai aptariamose keliuose aukštosios universitetinės mokyklos vidaus teisės aktuose (dažnai reglamentuojančiuose etikos komisijų veiklą ir (ar) tyrimo dėl galimų vidaus teisės aktų pažeidimo eigą), kai kurie iš jų viešai net neskelbiami.

VU tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigos tam tikrus aspektus reglamentuoja keli teisės aktai. Pažeidus studijų etikos normas, remiantis VU Etikos kodekso 6.2. p.⁴⁸ ir VU Studijų nuostatų 10.4. p.⁴⁹, nuobaudas skiria padalinio deka-

48 Vilniaus universiteto Senato komisijos 2006 m. birželio 13 d. patvirtintas Vilniaus universiteto Akademinės etikos kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/SP/SRD/VU_AEK.pdf>.

49 Vilniaus universiteto Senato komisijos 2012 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. SK-2012-12-8 patvirtinti Vilniaus universiteto Studijų nuostatai (2013 m. birželio 20 d. Nr. SK-2013-8-4 redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.vu.lt/studijos/apie-studijas/45-studijos/studijos/2557-studiju-nuostatai#paskatos_ir_nuobaudos>.

nas arba rektorius. Nepatenkintas dekanı ar rektoriaus sprendimu VU studentas turėtų kreiptis į akademinio kamieninio padalinio ginčų nagrinėjimo komisiją, kurios sudarymą, kompetenciją ir veiklos organizavimą reglamentuoja kamieninio akademinio padalinio ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatai⁵⁰. Kitus akademinės etikos pažeidimus nagrinėja kamieninio padalinio akademinės etikos komisija remdamasi jos darbui skirtais nuostatais⁵¹, o šios komisijos sprendimus galima skųsti Centrinei VU akademinės etikos komisijai, kuri dirba vadovaudamasi jos veiklą reglamentuojančiais nuostatais⁵². Toks teisinis reguliavimas, kai procedūrinės studentų (klausytojų) teisės tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo metu yra įtvirtintos daugelyje vidaus teisės aktų, nėra nei aiškus, nei sistemiškas. Nors procedūros yra panašios, jų eiga reglamentuojama skirtinguose dokumentuose, procedūros aiškiai neatribotos nei viename iš vidaus teisės aktų. Net susipažinus su visais dokumentais, kurie savo pobūdžiu yra panašūs visose aukštosiose mokyklose, studentui (klausytojui), nė kartą nesusidūrusiam su šia procedūra, itin sunku suprasti tiek jos eigą, tiek studentui (ne)suteikiamas procedūrinės teises.

Panaši situacija ir MRU. MRU Etikos kodeksas nedetalizuoja kodekso priežiūros tvarkos, apsiribojama nuostata, numatančia, jog įtarus akademinės etikos kodekso pažeidimą atliekamas tyrimas, o pažeidimui pasitvirtinus, vadovaujantis LR įstatymais ir Universiteto vidaus teisės aktais, taikoma atsakomybė⁵³. MRU Studijų tvarkos 97 str. tik užsimenama apie galimą atsakomybę, apibrėžiama plagiato sąvoka, tačiau nieko neminima apie tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigą⁵⁴. MRU Studijų rezultatų vertinimo tvarkos 27 p. nurodoma, kad fakulteto dekanas inicijuoja tyrimą, kurio tikslas yra patvirtinti arba paneigti galimą akademinės drausmės pažeidimą.

50 Vilniaus universiteto Senato 2014 m. gruodžio 2 d. nutarimu Nr. S-2014-10-2 patvirtinti Vilniaus universiteto kamieninio akademinio padalinio ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatai [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www12007.vu.lt/dokumentai/Studiju_skyrius/Padalinio_gincu_nagrinejimo_komisijos_nuostatai.pdf>.

51 Vilniaus universiteto Senato 2014 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. S-2014-9-1 patvirtinti Vilniaus universiteto kamieninio padalinio akademinės etikos komisijos nuostatai. http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/Padalinio_akademines_etikos_komisijos_nuostatai.pdf [žiūrėta 2018-01-15].

52 Vilniaus universiteto Senato 2014 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. S-2014-9-1 patvirtinti Vilniaus universiteto Centrinės Akademinės etikos komisijos nuostatai [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.vu.lt/site_files/Senatas_Taryba/Centrines_akademines_etikos_komisijos_nuostatai.pdf>.

53 Mykolo Romerio universiteto Senato 2015 m. birželio 2 d. nutarimu Nr. 1SN-39 patvirtintas Mykolo Romerio universiteto Akademinės etikos kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/akademiniu_reikalu_centras/teises_aktai/Etikos_kodeksas_2015_06_02.pdf>.

54 Mykolo Romerio universiteto Senato 2011 m. sausio 27 d. nutarimas Nr. 1SN-17 Dėl Mykolo Romerio universiteto Studijų tvarkos patvirtinimo (2016 m. rugsėjo 27 d. redakcija), supra note 7.

dimą⁵⁵, tačiau jokios nuorodos į taisykles, kuriomis remiantis vyksta tyrimas, studijų rezultatų vertinimo tvarkoje nėra. Ginčų nagrinėjimo komisijos, kuriai pateikiami skundai dėl dekanų ar rektorius sprendimų, sudarymo tvarka ir darbo eiga aptarta MRU Vidaus tvarkos taisyklėse⁵⁶. Šiose taisyklėse apibrėžiama ir šiurkštaus akademinės etikos nuostatų pažeidimo sąvoka, kuri minima MRU Studijų tvarkoje bei MRU Studijų rezultatų vertinimo tvarkoje tiek kalbant apie atsakomybę dėl studijų etikos, tiek dėl kitų akademinės etikos pažeidimų, tačiau nuorodos į tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigą ir šiame dokumente nėra⁵⁷. Tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo eigą reglamentuoja MRU atliekamų akademinės etikos pažeidimų, pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo tyrimų tvarka⁵⁸, kuri nėra viešai paskelbta ir nėra prieinama studentams (klausytojams). Viešai neskelbiamas ir Akademinės etikos komisijos, prižiūrinčios MRU Etikos kodeksą ir galinčios rekomenduoti skirti drausmines nuobaudas, darbo reglamentas.

Analizuojant viešosios įstaigos priimto teisės akto (ne)skelbimo pasekmes, visų pirma vertintina, ar toks teisės aktas yra Teisės aktų registro objektas, kas reikštų, kad viešai teisės akto nepaskelbus, jis negalioja. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 6 str. 2 d. 17 punktą numato, kad kitų nei įgaliotų atlikti viešąjį administravimą asociacijų, valstybės ar savivaldybės įmonių, viešųjų įstaigų, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, valdymo organų priimti teisės aktai Teisės aktų registro objektais yra tik tais atvejais, kai šiuos teisės aktus skelbti Teisės aktų registre privaloma pagal teisės aktus. Kadangi nei Mokslo ir studijų, nei Viešųjų įstaigų įstatymai tokios pareigos neįtvirtina, reikėtų žiūrėti, ar įpareigojimas skelbti tokio pobūdžio teisės aktą nėra suformuotas aukštosios universitetinės mokyklos statute, kuris yra tvirtinamas LR Seimo nutarimu. Antai, pagal MRU statutą viešai (tačiau ne Teisės aktų registre) skelbti būtina Tarybos ir Senato priimtus teisės aktus⁵⁹. Taigi Rektorius įsakymu patvirtinta universitete atliekamų Akademinės etikos pažeidimų, pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo tyrimų tvarka vadovaujantis MRU statu-

55 Mykolo Romerio universiteto Senato 2012 m. kovo 16 d. nutarimu Nr. 1SN-30 patvirtinta Mykolo Romerio universiteto Studijų rezultatų vertinimo tvarka [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/akademiniu_reikalui_centras/teises_aktai/Vert_tvark_akt_redakc_2014_06_30_2.pdf>.

56 Mykolo Romerio universiteto Tarybos 2015 m. birželio 16 d. nutarimu Nr. 1UT-15 patvirtintos Mykolo Romerio universiteto vidaus tvarkos taisyklės [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/akademiniu_reikalui_centras/teises_aktai/Vidaus_tvarkos_tais_2015_06_16.pdf>.

57 *Ibid.*

58 Mykolo Romerio universiteto Rektorius 2017-05-30 įsakymu Nr. 1I-246 patvirtinta Mykolo Romerio universitete atliekamų Akademinės etikos pažeidimų, pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo tyrimų tvarka.

59 MRU Statuto 26 ir 40 punktai. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. XI-2233 patvirtintas Mykolo Romerio universiteto statutai [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <https://www.mruni.eu/lt/universitetas/apie_mru/dokumentai/statutas>.

to nuostatomis, tiesiogiai reguliuojančiomis vidaus teisės aktų priėmimą ir skelbimą, gali būti neskelbiama. Visgi autorių manymu, tokia situacija, kai procedūrinės teisės ir tyrimo eiga, galinti neigiamai paveikti subjekto teisinį statusą, įtvirtinamos viešai nepaskelbtuose teisės aktuose, pažeidžia atvirumo ir skaidrumo principus, kurie yra esminiai teisės aktų kūrimo procese, ir kurie universiteto statute deklaruojami kaip mokslo ir studijų principai⁶⁰. Verta prisiminti, kad teisės aktų paskelbimas yra būtina sąlyga, kad teisinių santykių subjektai žinotų, kokie teisės aktai galioja, koks yra jų turinys, subjektams, šiuo atveju studentams (klausytojams), sukuriama teisė ir pareigos. Dėl to visi vidaus teisės aktai, reglamentuojantys institucijos, ypač viešosios įstaigos vidaus gyvenimą, turi būti viešai paskelbti ir prieinami.

Skaidrumo stokoja KTU ir VDU reglamentavimas, nors šiose aukštosiose mokyklose teisinis reguliavimas sistemiškesnis. KTU akademinės etikos kodekso 13 str. nurodoma, kad kodekso pažeidimus nagrinėja Akademinės etikos kolegija pagal jos veiklos nuostatuose apibrėžtas taisykles, kurios viešai universiteto tinklapyje neskelbiamos⁶¹. Sankcijas už kodekso pažeidimus numato KTU laikinasis akademinis reguliavimas⁶². Reguliavimo VI skyriaus II skirsnyje įtvirtintose akademinų nuobaudų skyrimo taisyklėse nėra nei užuominos apie studentų (klausytojų) procedūrinės teisės. Būtų logiška manyti, kad šios teisės galėtų būti įtvirtintos Akademinės etikos kolegijos veiklos nuostatuose, tačiau jų neskelbiant viešai procedūrinių teisių apimties įvertinti neįmanoma.

VDU studentų (klausytojų) Etikos kodekso pažeidimų, apibrėžtų Akademinės etikos kodekse, atvejus nagrinėja Etikos komisija⁶³, kurios veiklą reglamentuoja Etikos komisijos veiklos nuostatai. Pats Akademinės etikos kodeksas studentų procedūrinių teisių nemini, o universiteto Etikos komisijos veiklos nuostatai viešai universiteto tinklapyje neskelbiami. VDU Studijų reguliavimas nustato nuobaudų skyrimo tvarką ir įtvirtina teisę į apeliaciją⁶⁴, teikiamą ir nagrinėjamą vadovaujantis univer-

60 MRU Statuto 12(7)ir 12(10) punktai. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. XI-2233 patvirtintas Mykolo Romerio universiteto statusas, *supra* note 58.

61 Kauno technologijos universiteto Senato 2012 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. V3-S-1 patvirtintas KTU akademinės etikos kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://ktu.edu.lt/system/files/1_nutarimo_priedas_akademinės_etikos_kodeksas.pdf>.

62 Kauno technologijos universiteto Senato 2012 m. birželio 20 d. nutarimu Nr. V3-S-48 patvirtintas KTU laikinasis akademinis reguliavimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://ktu.edu.lt/system/files/akademinis_reguliavimas.pdf>.

63 Vytauto Didžiojo universiteto Senato 2011 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 3-7 patvirtintas Vytauto Didžiojo universiteto Akademinės etikos kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/03/43.pdf>>.

64 Vytauto Didžiojo universiteto Senato 2016 m. birželio 29 d. nutarimu Nr. 4-17 patvirtintas Studijų reguliavimas (2016 m. spalio 26 d. Nr. 5-9 aktuali redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2016/11/VDU-studiju-reguliavimas-2016_10_26.pdf>.

siteto ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatais⁶⁵. Ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatuose įtvirtinami procedūriniai terminai, studentams (klausytojams) suteikiama teisė dalyvauti komisijos posėdyje, gauti protokolo išrašą, teisė būti atstovaujama ir užduoti klausimus ginčo šalims. Lyginant su kitų universitetų teisiniu reguliavimu, VDU apeliacinės procedūros metu suteikia daugiausia procedūrinių teisių. Galima spėti, kad panašios teisės studentui (klausytojui) turėtų būti suteikiamos ir tyrimo dėl galimo akademinės etikos pažeidimo metu, tačiau šio teisės akto neskelbiant viešai procedūrinių teisių apimtį visos procedūros universitete metu įvertinti sunku.

Tyrimo dėl akademinės etikos pažeidimo eigos reguliavimo sistemiškumo atžvilgiu nuosekliausias VGTU. Procedūrinės teisės VGTU reglamentuoja VGTU Akademinės etikos kodeksas⁶⁶, didele apimti suderintas su AEPKT rekomendacijomis, taip pat VGTU studijų nuostatai⁶⁷, XII skirsnyje apibrėžiantys galimas nuobaudas, jų skyrimo tvarką bei įtvirtinantys teisę skųsti sprendimus dėl nuobaudų skyrimo. Visgi kaip ir kitų universitetų teisės aktuose, VGTU Akademinės etikos kodekse, kuris taip pat reguliuoja tyrimų dėl galimų akademinės etikos pažeidimų atlikimo tvarką⁶⁸, procedūrinių teisių reguliavimui didelės reikšmės neteikiama, jos minimos prabėgomis. Kodekse įtvirtinta teisė būti informuotam apie įtarimą, susipažinti su tyrimo medžiaga, teisė dalyvauti posėdyje, t. y. minimalios procedūrinės garantijos.

Tyrimų akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus iniciatyva atlikimo ir skundų nagrinėjimo rekomendacijų, kurios taikomos kontrolieriaus atliekamiems tyrimams, 13 p. yra pateiktas pavyzdinis sąrašas teisių, suteikiamų *inter alia* asmenims, dalyvavusiems padarant tiriamą akademinės etikos ir (ar) procedūrų pažeidimą. Šiems asmenims suteikiama teisė teikti duomenis ir informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu (pavyzdžiui, paaiškinimus, prašymus), pareikšti motyvuotą prašymą dėl valstybės tarnautojo, atliekančio tyrimą, nušalinimo bei susipažinti su tyrimo medžiaga ta apimtimi, kuria užtikrinamas kitų asmenų duomenų saugumas⁶⁹. Nors

65 Vytauto Didžiojo universiteto Senato 2011 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 3-6 patvirtinti Vytauto Didžiojo universiteto ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatai [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/03/GincuNuostatai.pdf>>.

66 Vilniaus Gedimino technikos universiteto Senato 2015 m. gegužės 5 d. nutarimu Nr. 81-2.5 patvirtintas Vilniaus Gedimino technikos universiteto Akademinės etikos kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.vgtu.lt/uploads/files/dir876/dir43/dir2/9_0.php>.

67 Vilniaus Gedimino technikos universiteto Senato 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 58-3.1 patvirtinti Vilniaus Gedimino technikos universiteto Studijų nuostatai (2015 m. gegužės 5 d. nutarimo Nr. 81-2.3 redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <http://www.vgtu.lt/uploads/files/dir879/dir43/dir2/1_0.php>.

68 Vilniaus Gedimino technikos universiteto Senato 2015 m. gegužės 5 d. nutarimu Nr. 81-2.5 patvirtintas Vilniaus Gedimino technikos universiteto Akademinės etikos kodeksas, *supra* note 65.

69 Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2014 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. V-32 patvirtintos Tyrimų akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus iniciatyva

minėtų Rekomendacijų 13 p. formuluotė leidžia manyti, kad tyrimo metu suteikiamos išimtinai šios teisės, sąrašas negali būti laikomas baigtiniu dėl keleto priežasčių. AEPKT, kuris priskiriamas viešojo administravimo subjektų kategorijai, tenka pareigos, išplaukiančios iš gero administravimo principo (pvz., pareiga priimti sprendimą per protingą terminą suponuoja simetrišką teisę į sprendimą per protingą terminą), antra, kai kurios teisės, nors ir aiškiai neįvardintos šiame sąrašė, išplaukia iš kitų rekomendacijų (pvz., galimas akademinės etikos ir (ar) procedūrų pažeidimas negalės būti ištirtas visapusiškai, nuodugniai ir objektyviai, neįgyvendinus teisės būti informuotam apie pradėtą tyrimą ir jo pagrindą). Taigi nors toks sąrašas, koks yra pateiktas minėtose rekomendacijose, ir nėra idealus geros praktikos pavyzdys, tokia iniciatyva sveikintina.

Stebėtina, kad pavyzdinis procedūrinių teisių sąrašas nepasiūlytas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus rekomendacijose dėl etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros⁷⁰. Toks sąrašas, atsižvelgiant į chaotišką ir nepakankamą procedūrinių teisių reguliavimą aukštųjų mokyklų vidaus teisės aktuose, įneštų daugiau teisinio aiškumo, užtikrintų panašų studentų procedūrinių teisių apsaugos lygį ir tyrimo eigos standartą. Procedūrinių teisių sąrašas atitinkamai galėtų būti perkeltas į akademinės etikos kodeksų dalis, reglamentuojančias etikos kodeksų įgyvendinimo tvarką.

Išvados

Procedūrinės teisės tyrimo dėl akademinės etikos pažeidimo metu Lietuvos aukštosios mokyklos studentams (klausytojams) privalo užtikrinti kaip akademinės etikos standartus, prisidedančius prie mokslo ir studijų proceso skaidrumo, sąžiningumo, teisingumo ir kitų vertybių mokslo ir studijų procese puoselėjimo. Lietuvos aukštosios mokyklos nėra viešojo administravimo subjektai, taigi gero administravimo reikalavimai, įtvirtinantys nemažai procedūrinių teisių, tokių kaip asmens teisė būti išklaustam, teisė į pagrįstą sprendimą per protingą laiką, teisė jį skusti bei būti asmeniškai informuotam apie priimtą individualų sprendimą, jų nesaisto. Specifinius įpareigojimus užtikrinti procedūrinę apsaugą nepažeisdamas universitetų autonomijos principo įtvirtina Mokslo ir studijų įstatymas, ir jį įgyvendinant parengtos AEPKT rekomendacijos. Nors pastarasis dokumentas yra rekomendacinio pobūdžio, jis svarbus vienodinantis teisinį reguliavimą universitetuose ir nustatant minimalius visų mokslo ir studijų institucijų akademinėi bendruomenei priimtinus akademinės

atlikimo ir skundų nagrinėjimo rekomendacijos (2015 m. kovo 31 d. Nr. V-18 redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-15] <<http://www.etika.gov.lt/wp-content/uploads/2014/05/V-18-redakcija.pdf>>.

70 Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16 patvirtintos Mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos, *supra* note 42.

etikos ir studentų (klausytojų) procedūrinės apsaugos standartus vykstant tyrimui dėl akademinės etikos pažeidimo.

Sisteminė VU, MRU, KTU, VGTU ir VDU viešai paskelbtų vidaus teisės aktų analizė rodo, kad studentams suteikiamos kai kurios procedūrinės teisės (dažniausiai teisė būti informuotam apie įtarimą bei dalyvauti komisijos posėdyje), tačiau nei vieno universiteto teisinis reguliavimas nėra nuoseklus, sistemiškas ir pakankamai detalus. Pasitaiko atvejų, kad studento teisės ir pareigos yra aptartos universitetų tvarkose (dažnai reglamentuojančiose etikos komisijų / kolegijų veiklą ir (ar) tyrimo dėl galimo nesąžiningumo procesą), kurios viešai nėra skelbiamos, o kiti teisės aktai, reglamentuojantys įvairius akademinės etikos priežiūros aspektus, procedūrinių teisių nereglamentuoja. Ši situacija ypač kritikuotina dėl subjektų teises ir pareigas apibrėžiančių teisės aktų viešumo reikalavimo ignoravimo.

Egzistuojantis reguliavimas rodo aukštųjų mokyklų atsainų ir iš anksto studentą, galimai pažeidusį akademinę etiką, smerkiantį požiūrį. Šią laikyseną, tikėtina, lemia tik paskutinį dešimtmetį Lietuvoje atkreiptas dėmesys į akademinės etikos svarbą, vis dar palyginti mažas tyrimų dėl akademinės etikos pažeidimų skaičius, atsižvelgiant į ganėtinai žemą akademinės etikos kultūrą šalyje, mokslinės diskusijos šiuo klausimu stoka. Šios išvados sąlygoja ne tik būtinybę peržiūrėti aukštųjų mokyklų teisės aktus (aiškiai apibrėžti tyrimo dėl akademinės etikos pažeidimo eigos stadijas, procedūras ir procedūrinės teises viename viešai paskelbtame dokumente), bet ir tęsti mokslinius tyrimus, kuriais remdamiesi tiek AEPKT, tiek aukštosios mokyklos galėtų inicijuoti esamos situacijos pokyčius ir priimti mokslinė analize pagrįstus sprendimus.

LEGAL PRECONDITIONS FOR ENSURING THE PROCEDURAL GUARANTEES TO STUDENTS FACING CHARGES OF ACADEMIC MISCONDUCT

Inga Daukšienė, Regina Valutytė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article analyses the legal environment for granting procedural rights to students facing charges of a violation of academic ethics, particularly taking into account the particularities of the legal status of the Lithuanian higher education institutions (HEI). Lithuanian HEIs are not subjects of public administration, therefore they are not subjected to the requirements of the principle of good administration, which would accordingly guarantee a set of the main procedural rights to students. However, as procedural students' rights may be regarded as standards of academic ethics, the obligation to guarantee the rights stems not only from the Constitution of Lithuania and other legal acts but also the mission of each HEI. Furthermore, the authors examine to which extent HEIs regulate the procedural rights in their internal legal acts. The systematic analysis of the regulation of selected Lithuanian universities discloses that students are granted some procedural rights (mostly the right to be informed of the suspicion and to participate in a hearing), but none of the legal acts analyzed is consistent and sufficiently detailed. This may be explained by a relatively low level of academic ethics culture in the country, the lack of scientific debate on the subject and poorly developed case-law regarding procedural rights of students.*

Keywords: *academic ethics, infringement, procedural rights, responsibility, higher education institution*

Regina Valutytė, socialinių mokslų daktarė, Mykolo Romerio universiteto, Teisės fakulteto, Tarptautinės ir ES teisės instituto profesorė. Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys – tarptautinė viešoji teisė, žmogaus teisių apsauga, aviacijos teisė, akademinė etika.

Regina Valutytė, professor, doctor of Social Sciences at Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Public Institute of International and European Union Law. Research interests: International law, protection of human rights, aviation law, academic ethics

Inga Daukšienė, socialinių mokslų daktarė, Mykolo Romerio universiteto, Teisės fakulteto, Viešosios teisės instituto docentė. Pagrindinės mokslinių tyrimų kryptys – ES institucinė teisė, akademinė etika, asmenų laisvas judėjimas.

Inga Daukšienė, associate professor, doctor of Social Sciences at Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Public Law. Research interests: EU institutional law, academic ethics, free movement of persons.